

TEMAPLAN LANDBRUK

2017 – 2028

Skrevet av: Regionkontor landbruk
Vedtatt i kommunestyret: 15.11.2017
Publisert: 2018

FORORD

Temaplan landbruk 2017 - 2028 er en revisjon av kommunedelplan landbruk Lørenskog 2007 - 2018.

Temaplan landbruk er utarbeidet i samsvar med planprogram for kommunedelplan for landbruk 2014 – 2024 vedtatt av kommunestyret den 18.12.2013. I desember 2016 vedtok Kommunestyret en planstrategi for Lørenskog 2016 – 2019 som foreslår å begrense antallet tematiske kommunedelplaner. Dette med bakgrunn i at krav til planprosess kan være uforholdsmessig tidskrevende og unødvendig i forhold til enkelte tema. Derfor ble kommunedelplanen for landbruk omgjort til temaplan landbruk.

Planarbeidet har vært organisert som et prosjekt innunder Regionkontor landbruk (RKL) og styringsgruppa har bestått av Knut Samseth (landbrukssjef), Bjørn Torp (miljøvernsjef) og Kari Westgaard Berg (miljøvernkoordinator). Jonas Løvaas Gjerstad og Ana Nilsen (RKL) har vært prosjektledere. Referansegruppa har bestått av Lørenskog landbruksforening og Nedre Romerike Skogeierlag. Arbeidet med temaplan landbruk har en koordinering opp mot planarbeidet med ny temaplan for kulturminner, kulturmiljøer og kulturlandskap i Lørenskog. Temaplan landbruk er et resultat av tverrsektorielt samarbeid. Under arbeidet med planen har Landbrukskontoret hatt dialogmøter og hentet innspill fra berørte kommunesektorer: helse- og omsorg, kultur, oppvekst- og utdanning og teknisk. Alle sektorene ble enige om ansvarsfordelingen som er presentert i handlingsdelen, vedlagt temaplan landbruk.

Temaplan landbruk 2017 – 2028 består av en plandel og en handlingsplan. Plandelen gir en innføring i status og utfordringer kommunen står overfor, samt en beskrivelse av hvilke områder kommunen skal jobbe med og hvilke målsettinger kommunen skal jobbe mot. Kommunens arbeid med landbruk for planperioden er delt i fem satsingsområder:

- Matproduksjon
- Næringsutvikling
- Kulturlandskap og kulturminner
- Klima, energi og forurensning
- Friluftsliv og folkehelse

For hvert tema er det utarbeidet en hovedmålsetting, med tilhørende delmålsettinger. Plandelen danner således grunnlaget for handlingsdelen. Handlingsdelen består av tiltak knyttet til de fem satsingsområdene. Det fremgår av handlingsdelen hvilken enhet som er ansvarlig for gjennomføring. Videre beskriver den tiltakenes innhold, tidsperiode for gjennomføring, samt kostnad knyttet til gjennomføring.

Temaplan landbruk ble sendt på ekstern høring og lagt ut til offentlig ettersyn fra 15.03. – 26.05. 2017. Dette dokumentet er endelig versjonen av temaplan landbruk som legges frem for kommunestyret for fastsetting.

Innhold

FORORD	2
SAMMENDRAG	4
1 INNLEDNING	5
2 LANDBRUKET I LØRENSKOG	6
3 LØRENSKOG – LANDBRUK OG SAMFUNN	9
4 UTFORDRINGER, MÅL OG SATSNINGSOMRÅDER	11
4.1 MATPRODUKSJON	11
4.2 NÆRINGSUTVIKLING INNENFOR LANDBRUKET	15
4.2.3 URBANT LANDBRUK	20
4.3 KULTURLANDSKAP OG KULTURMINNER	22
4.4 KLIMA, ENERGI OG FORURENSNING	24
4.5 FRILUFTSLIV OG FOLKEHELSE	29
5 NÆRMERE OM OVERORDNEDE MÅL OG RAMMER	31
PLAN OG BYGNINGSLOVEN	31
JORDLOVA	31
KONSESJONSLOVEN	32
SKOGBRUKSLOVEN	32
MARKALOVEN	33
LANDBRUKSMELDINGEN OG INNSTILLINGEN 251 S TIL STORTINGET	34
REGIONALT MILJØPROGRAM	34
MILJØVIRKEMIDLER	35
LANDBRUKETS TILTAKSSTRATEGIER	36
BEREDSKAPSPLAN – LANDBRUK	36
KOMMUNEPLANEN FOR LØRENSKOG	36
ANDRE KOMMUNEDELPLANER	36

Skrevet av: Regionkontor landbruk

Publisert: 2018

Opplag:

Trykk:

Sammendrag

Temaplan landbruk Lørenskog gjelder for perioden 2017-2028. Den består av en plandel og en handlingsdel. Dokumentene er resultat av et tverrsektorielt samarbeid. Under planarbeidet har Landbrukskontoret hatt dialog og fått innspill fra alle berørte sektorer i Lørenskog kommune. Tiltakene og ansvarsfordelingen i handlingsdelen ble utarbeidet i samarbeid med og godkjent av de respektive sektorene.

Temaplan landbruk skal bidra til at Lørenskog tar et ansvar for bevaring av jord- og skogressursene i møte med kommende klimaendringer og en stor utbyggingspress i Oslo regionen. Kommuneplanen ivaretar både kommunale-, regionale- og nasjonale mål, interesser og oppgaver, på lokalt plan. Temaplan landbruk vil på samme måte bidra til å ivareta de samme hensynene på det lokale landbruksområdet. Ulike føringer, plandokumenter og rammer for landbruksforvaltningen ligger til grunn for Lørenskog kommunes temaplan landbruk. Utfordringene som landbruket i Lørenskog står overfor i framtida, bør tas innen følgende temaer og tiltak:

- **Matproduksjon** - matjord er en av kommunens viktigste ressurser. Kommunen vil ta et samfunnsansvar for å ta vare på matjord, øke kompetansen til landbruket og stimulere til økt produksjon.
- **Næringsutvikling** - reiseliv, naturopplevelse og bioenergi er satsningsområder for landbruksnæringen. Kommunen vil legge til rette for økt næringsvirksomhet og markedsføring av lokal mat. Turisme er en viktig del av næringsutviklingen. Kommunen skal i samarbeid med landbruk, utvikle tilbud av helse- og skolefaglige tjenester og tilrettelegge for urbant landbruk.
- **Kulturlandskap og kulturminner** - et levende kulturlandskap har betydning både for estetikk, folkehelse og biologisk mangfold. Kommunen skal ivareta natur- og kulturminner i det særegne landskapet i Lørenskog. Den skal framelske skjøtselsarbeid, især gjort av bønder og frivillige.
- **Klima, energi og forurensning** – bærekraftig landbruksdrift bidrar til bedre klima og mindre forurensning. Kommunen skal stimulere miljø- og klimavennlige driftsmetoder i landbruket gjennom forvaltning av statlige støtteordninger. For kommunens nye bygg skal det vurderes trevirke som byggemateriale.
- **Friluftsliv og folkehelse** – landbruksarealene har stor betydning for friluftsliv, helse og trivsel. Kommunen skal være en brobygger mellom landbruksnæringen og friluftslivsinteresser. Økt bruk av Østmarka hos kommunens innbyggere i forståelse med aktivt skogbruk.

Planen med satsingsområder og målsettinger, gjelder for en tolvårsperiode. Handlingsdelen skal revideres hvert år i forbindelse med kommunens økonomiplan og budsjettbehandling.

Temaplan landbruk for Lørenskog er en tverrfaglig strategisk plan som fokuserer på kommunens satsingsområder for å styrke og videreutvikle landbruket.

1 Innledning

Temaplan landbruk skal følge opp målsettingene i kommuneplanen og videreføre mål og strategier for landbruksforvaltningen i Lørenskog kommune, og disse skal knyttes opp mot kommuneplanens hovedområder og overordnede hensyn i forvaltningen. Temaplanen er en revidering av kommunedelplan landbruk 2007-2018

Lørenskog – sunn, grønn og mangfoldig! Lørenskog kommune skal være en sunn kommune som bant annet arbeider for å forebygge livsstilssykdommer og samtidig fremme livskvaliteten for sine innbyggere. Den skal være grønn med en høy miljøprofil der det vesentlige er ambisiøse klimamål. Store sammenhengende grønnsstrukturer skal blant annet ivaretas, og den mangfoldige kommunen skal blant annet sikre et rikt mangfold i naturen og et lokalsamfunn for alle generasjoner blant de snart 38000 innbyggerne i kommunen.

Kommuneplanens tema er:

- Vekst og utvikling
- Areal og transport
- Stedsutvikling
- Miljø
- Oppvekst, kultur og utdanning
- Folkehelse
- Demokrati og samfunnsdeltakelse
- Kommunen som organisasjon

I lys av de nasjonale mål for landbruket kan kommuneplanens overordnede hensyn stimulere landbruket i framtida til et bærekraftig og konkurransedyktig landbruk.

PLANENS OVERORDNEDE MÅLSETTING

Temaplan landbruk skal bidra til å nå nasjonale og regionale mål for landbrukspolitikken. Planen skal bidra til å nå kommunens mål og strategier overfor landbruket og tilhørende næringer.

Temaplanen skal ivareta både kommunale, regionale og nasjonale mål, interesser og oppgaver, og omfatter alle viktige mål og oppgaver i kommunen. Temaplan landbruk vil på samme måte bidra til å ivareta de samme hensynene på landbruksområdet. Følgende dokumenter har vært veiledende i forbindelse med utarbeidelsen av temaplan landbruk for Lørenskog:

- Innst. 251 S – Innstilling fra næringskomiteen om [Endring og utvikling – En fremtidsrettet jordbruksproduksjon](#)
- Meld St. 11 ((2011-2012) [Endring og utvikling – En fremtidsrettet jordbruksproduksjon](#)
- Meld. St. 9 (2011-2012) [Landbruks- og matpolitikken Velkommen til bords](#)
- Meld. St. 39 (2008-2009) [Klimautfordringene – landbruket en del av løsningen](#),
- Prop. 127 S (2014 – 2015) [Nasjonal jordvernstrategi](#), vedtatt i Stortinget 8. desember 2015
- Meld. St. 31 (2014-2015) [Garden som ressurs – marknaden som mål - Vekst og gründerskap innan landbruksbaserte næringer](#), vedtatt i Stortinget 1. mars 2016.

Kommunens rolle innen landbruk er å ivareta målsettinger i arealpolitikk og næringslivspolitik gjennom juridiske og økonomiske virkemidler. Virkemidlene legger til rette for landbruksproduksjon knyttet til forvaltning av arealene og utvikling av næringen som matprodusent, tjenesteyter, tømmerprodusent, ressurs og landskapsforvalter, samt tjenestetilbyder knyttet til for eksempel helse og omsorg og turisme. Næringslivspolitikken utøves under vilkår av bærekraftig jord- og skogbruk. Dette innebærer at miljøvern og forurensning er skranker for utøvelsen. Kommunens juridiske virkemidler er gjennom bl.a. plan- og bygningslov, jordlov, konsesjonslov og skogbrukslov og derav markaforskriften. Sammen med planer for andre sektorer i kommunen vil temaplan landbruk være et viktig virkemiddel for å nå kommunale mål.

Temaplan landbruk skal være en strategisk plan med en tidslinje på 12 år, gjeldende fra tidspunktet for vedtak. Planen inneholder kommunens viktigste satsingsområder og utfordringer for landbruket. Hvordan øke matproduksjonen i Lørenskog er et særlig viktig satsingsområde. Klimaendringer og miljøutfordringer øver et press mot landbruksdrifta i Lørenskog, og skogbruket har en viktig rolle i karbonregnskapet, dette bør synliggjøres i kommunens klimapolitikk med et eget karbonregnskap for skogen. Temaplan landbruk skal videre synliggjøre samhandling med andre samfunnsinteresser og verdien av landbruksarealene.

Forholdet mellom temaplan landbruk og andre ulike planer og samfunnsinteresser, med hensyn til kommuneplanens mål er omtalt i kapittel 5.

Foto 1: Kornarealer ved Røyri, Ida Marie Gjersem

2 Landbruket i Lørenskog

Kommunens totalareal er på 70,6 km², av dette er det ca. 45 km² (64 %) skogsområder, inkludert Marka. Jordbruksarealet utgjør ca. 6,2 km² (9 %).

Naturlandskapet i Lørenskog, er resultat av mange forskjellige geologiske prosesser som har pågått gjennom millioner av år. Det meste av det faste fjellet består av prekambriske bergarter.

Dette er en del av det området som strekker seg sammenhengende langs hele Oslofjordens østside og videre østover inn i Sverige. Noen av de forskjellige bergartene har smeltet helt eller delvis, og det har oppstått svakhetssoner eller forkastninger. Disse finnes igjen i de nord-sørgående dalene, som er så karakteristisk for Østmarka. Både Elvågas dalføre, Losbydalen, Styggvannsdalen og Isdalen - Slåttmyrdalen er gode eksempler på dette. En finner også nordøst-sørvestgående drag og daler som for eksempel Skilledalen, Deledalen og Løkebrudalen i vest, samt Veslevannsdalen, Djupdalen og Badstudalen i Losby. Landskapet i Lørenskog oppfattes derfor som småkupert med hoveddaldrag i nord-sør retning.

Det høyeste punkt er Svartåsen, 362 m o.h., og laveste punkt er Fjellhamarelva ved grensa til Skedsmo på 144 m o.h.

I Lørenskog ligger leirjorda under ca. 180 meter over havet. Alle gårder og tidligere husmannsplasser ligger i dette nivået eller lavere. Da leirsletta ble liggende over havnivå begynte bekker og elver å grave seg ned og det ble dannet et ravinelandskap. Dette er et landskapstrekk som har preget store deler av bygda. De best utviklede ravinene i Lørenskog finner vi ved gårdene Hovelsrud, Østby, Bjørnholt, Kirkerud, Feiring og Vallerud.

Ravinene og kantskogene, med varmekjære løvtrær mellom åker/eng og gran/furuskog, er klimatisk gunstige lommer i landskapet og inneholder svært ofte en rik vegetasjon med varmekjære løvtrær og rike biotoper for vilt og fugl. I dag er det få raviner igjen i kommunen. Dette skyldes delvis tettstedsutvikling i nord og bakkeplanering og oppfylling i jordbruksområdene. De få ravinene som fortsatt er bevart gir rike biotoper for flora og fauna. Av økologiske hensyn er det derfor viktig å bevare de som er igjen.

Selv i dag heves landet i forhold til havnivået. I Lørenskog har vi en landheving på ca. 4 mm i året. Etter at Lørenskog ble hevet over havnivå, har elvene med jevne mellomrom, gjerne hver vår og høst, flommet over sine bredder og lagt igjen løsmasser som vannet har transportert. På denne måten er elvesletter langs Losbyelva og Ellingsrudelva blitt dannet. Elvene har i løpet av de siste 9000 år flere ganger endret sine løp mot nord. De bukker seg, eller meandrerer, på den slakt hellende elvesletta. Spor etter gamle avsnørte elvebuer, kroksjøer, kan vi også se rester av, som for eksempel rett nord for gamle Hammer bru. Lenger sør i dalen ble Losbyelva kanalisert fra Kirkerud til Møllerenga i 1933 til 1934. Materialet på elveslettene består vesentlig av silt (grovere enn leire og finere enn sand). Elveslettene er også næringsrike på grunn av tilførsel av nye sedimenter.

Fra naturens side er de geologiske og klimatiske forhold mer karrig enn hva en finner rundt Oslofjorden i vest og på Romerikssletta i øst. Bjørke-, gråor- og barskoger med gran og furu dominerer landskapet. I solvendte lier med godt jordsmonn kan en finne edelløvskog som eik, ask, alm, lind og hassel. Skogbildet kan likevel synes variert når innslaget av bjørk, osp og rogn blir stort.

Arealbarometeret for Lørenskog (Skog og landskap 2014) viser at 69 % av kommunens arealer er skog der 36 % av skogen er av høy bonitet, 45 % har middels bonitet og 17 % har lav bonitet.

Fig 1: Markslagsfordeling i Lørenskog (Kilde: Skog og landskap, arealbarometer for Lørenskog)

I Lørenskog er det åpnet for jakt etter elg, rådyr og bever, i tillegg til annen småviltjakt. Jakt som friluftslivsaktivitet er for mange viktig. I kommunen er det av store rovdyr, både gaupe og ulv. Lørenskog kommune ligger innenfor ulvesone 4 og ulven har etablert et revir i Østmarka. Fiske er en annen form for fangst og friluftsliv som er viktig.

Jordbruket i Lørenskog er preget av både korn- og grasproduksjon. I 2016 var det 21 driftsenheter i jordbruket, ifølge produksjonstilskudd registeret. Til sammen var det 68 eierenheter innen jord- og/eller skogbruket i 2016, sammenlignet med forrige landbruksplan med tall fra 2003, da det var henholdsvis 22 og 81.

Landbruket i Lørenskog er knyttet til tradisjonelle produksjoner. Kornproduksjonen og grasproduksjonen (til storfe- og småfeproduksjon) er spredt i kommunen. Landskapet med raviner og utmark holdes åpent med beitende husdyr. Det er ett gårdsbruk med melkeproduksjon samt fjærfe, to med kjøttfeproduksjon, et svineproduksjon, et bikuber, og flere driver med hest.

Noen gårdsbruk er relativt store, der tradisjonell landbruksdrift kan være framtidsrettet. I tillegg er der en del småbruk, der enkelte har funnet nisjer innen næringsutvikling basert på gårdens ressurser. Det er også noe interesse for turisme knyttet til gården og «grønn omsorg» som en sosial tjeneste basert på gårdens ressursgrunnlag.

Hestenæringen er i sterk vekst i kommunen. Ridning foregår delvis på ridebaner, på ridesentre, og delvis på vei og i terreng. Utfordringene er store for områder som ligger nært inntil steder med stor hestetetthet, der turstier benyttes som ridestier. Enkelte steder er ridestier allerede etablert. Gjennom prosjektet «Ridesti i Rælingen og Lørenskog» (2008-2009), ble det utarbeidet forslag til ridestitraseer i Marka. Forslag til to framtidige ridestier ligger i Lørenskog kommuneplan 2015 – 2026 - Del 3, planbeskrivelser og retningslinjer, temakart 3.7 – løyper.

Skogbruket i Lørenskog har lange tradisjoner, og har hatt stor økonomisk betydning for den økonomiske utviklingen. Skogbruket som råstoffleverandør har i dag mindre økonomisk betydning for andre enn for de som er direkte tilknyttet næringen. Skogbruket i kommunen er likevel en viktig næring som forvalter fornybare ressurser og store miljøverdier.

Foto 2: Kyr på beite ved Bjørnholt, Ana Nilsen

3 Lørenskog – landbruk og samfunn

Landbruket er en næring i særstilling. Produksjon av livsgrunnlaget vårt – maten, er gjennom lovverket og planverkene spesielt tatt hensyn til. Gjennom kommuneplanens arealdel og reguleringsplaner legges det, i tillegg til særlig jordlova, strenge begrensinger på å ta i bruk dyrket eller dyrkbar jord til andre formål enn landbruk. I tillegg kommer andre aspekter, som har blitt tillagt mer vekt de senere tiårene, friluftsliv, kulturlandskap, kulturminner, jakt og fiske og tilleggsnæringer basert på gårdens egne ressurser.

Oslo og Akershus har befolkningsmessig lenge vært en voksende region der Nedre Romerike forventes å få høyest vekst i antall innbyggere fram mot 2030. Det legges til grunn en veksttakt på 1,5 – 2,0 % gjennomsnittlig årlig vekst i Lørenskog jf. kommuneplanen. Denne veksten er justert noe opp i henhold til nye beregninger i 2016.

Arealstrategiske retningslinjer er forankret i kommuneplanen. Lørenskog har en avgrenset byggesone der en stor del av befolkningen bor. Dette er et godt utgangspunkt videre fortetting og transformasjon. Kommuneplanen legger til grunn en generell styrking av grøntdragene. Lørenskog grønne sentrum strekker seg fra Langvannet gjennom Losbydalen til Østmarka og er et viktig turområde og bindeledd mellom det urbane og Marka.

I en hverdag som styres av globale endringer i handel av mat, varer og tjenester må bonden lokalt også ha muligheten til å omstille seg eller å ha flere gårdsbaserte næringer å leve av. Det er gjennom lovverk, forskrifter og kommunale planer knyttet restriksjoner til utbygging, forurensning og bruk av arealene en gård disponerer. Samtidig blir det stilt ressurser til rådighet for å utvikle næringsvirksomhet knyttet til gårdens ressurser med hva det innebærer både av de arealmessige og de personlige ressursene gården har til sin disposisjon. God landbruksdrift og teft for utvikling av egne ressurser er viktig for at Lørenskogs gårdsbruk og kulturlandskap skal bestå. For at innbyggernes glede av det grønne landskapet fortsatt skal bli verdsatt og skjøttet,

må de som forvalter arealene ha muligheter til utvikling og å møte morgendagens krav og utfordringer.

I klimasammenheng viser kommuneplanen til at et aktivt og klimavennlig skogbruk og økt bruk av tre, er positivt med tanke på å bidra til å redusere utslippene av klimagasser.

Kommuneplanen legger videre opp til å fokusere på bygg- og anleggsnæringens betydning for klimagasser, energibruk og generering av avfall. Dette innebærer at det er viktig å stimulere til aktiv forvaltning av skogarealene i kommunen for binding av karbon og produksjon av trevirke. Samtidig skal innbyggerne i Lørenskog oppleve bedret folkehelse og trivsel. Det betyr at forvaltningen av skogen må ta hensyn til den betydning skogarealene har i dette perspektivet.

Jordbruket forvalter Lørenskogs grøntdrag på noen av de beste landbruksarealene vi har i Norge. Jordbruket bidrar sterkt til et grønt, sunt og mangfoldig Lørenskog med sin matproduksjon og derav åpne landskap.

Det er valgt fem viktige temaer som skal prioriteres i den neste perioden for temaplan landbruk. Temaene har konkrete mål med tilhørende strategier og tiltak. Kommunen mener at disse er viktig for utviklingen av landbruket der utnyttelsen av arealene skal ligge til rette for økt mat- og tømmerproduksjon, gode naturopplevelser, bedre miljø- og klimahensyn og bedre folkehelse.

De fem temaene er:

- Matproduksjon
- Næringsutvikling innenfor landbruket
- Kulturlandskap og kulturminner
- Klima, energi og forurensning
- Friluftsliv og folkehelse

Foto 3: Elveparken ved Torshov med jordbruksarealer på Hammer i bakgrunn, Ana Nilsen

4 utfordringer, mål og satsningsområder

4.1 Matproduksjon

Landbruksmeldingen (St. meld. 9 2011-2012) vektlegger behovet for at matproduksjonen økes i tråd med befolkningsveksten. Det er fortsatt bred politisk enighet om hovedmålene. De tre viktigste forutsetningene for nasjonal matvaresikkerhet:

- Kontinuerlig matproduksjon
- Ivaretagelse av produksjonsgrunnlaget
- Et velfungerende handelssystem.

Stortinget vedtok i 2017 (Innst 251 S) – Endring og utvikling – en framtidrettet jordbruksproduksjon, en videreføring av produksjonsmål, men ikke en tallfesting av økningen. Stortinget mener det må bli en økt selvforsyning i landet.

Stortinget vedtok en nasjonal jordvernstrategi i desember 2015. I vedtaket fastsetter Stortinget et mål om at den årlige omdisponeringen av dyrka jord må være under 4000 dekar for hele landet og at målet nås gradvis innen 2020. Regjeringen viser til at beslutninger om omdisponering av dyrka og dyrkbart areal i all hovedsak tas gjennom planprosesser etter plan- og bygningsloven og at det er kommunene som i dag har hovedansvaret for disse beslutningene.

Jordvern knytter seg til arbeidet med å sikre jordbruksarealet for varig framtidig matproduksjon og i størst mulig grad unngå at matjord omdisponeres og tas i bruk til andre formål. Jordbruket i Lørenskog har med sitt gode klima og gode produksjonsarealer, noe av det beste i landet, et ansvar for å møte dette nasjonale behovet gjennom en kontinuerlig matproduksjon og ivaretagelse av produksjonsgrunnlaget. Lørenskog landbruket er bynært jord- og skogbruk, med stadig økende befolkningstetthet som presser på for utbygging av boliger, næringsområder og infrastruktur.

Regional plan for areal og transport i Oslo og Akershus (ATP) ble vedtatt i desember 2015. I planens arealstrategier A3 leges det vekt på vekst foran vern av jordbruksområder og regional grønnstruktur innenfor prioriterte vekstområder. Akershus fylkeskommune forventer at kommunene definerer en langsiktig avgrensning av de prioriterte vekstområdene i kommuneplanens arealdel, med utgangspunkt i dagens byggegrense. Innenfor avgrensningen av prioriterte vekstområder vektlegges utbyggingshensyn sterkere enn vern av jordbruksområder og regional grønnstruktur i et helhetlig samfunnsperspektiv.

Gjennom kommunale planprosesser etter plan- og bygningsloven ivaretas landbruksarealene. Kommunen har også ansvar for å behandle saker etter jordloven og jord- og konsesjonsloven hvor vedtak har betydning for framtidig arealdisponering og driftsmessige forhold på det enkelte bruk. SMIL forvaltes av kommunen og en strategi ligger til grunn for prioriteringene.

At det blir flere innbyggere i Norge, gjør at vi trenger mer mat. Dette betyr at vi må produsere mer mat i Norge dersom vi skal opprettholde selvforsyningsgraden om lag på dagens nivå. Med en anslått økning av befolkningen i Norge på nær 20 % fram til 2030 og utsikter til at vi kan være hele 7 mill. nordmenn i 2060, er det viktig at vi tar vare på de knappe arealressursene som er egnet til matproduksjon.

Utgangspunktet for jordbruksproduksjon i Norge er mer utfordrende enn i mange andre land. Det er en kort vekstsesong, kaldt klima og spredte landbruksarealer. Dette er faktorer som gjør nasjonale føring om økning i matproduksjonen, utfordrende å nå. Det tar 2000 år for naturen å lage 10 cm matjord, det vil si at siden slutten av vikingtiden er det kun 5 cm matjord som skiller marka vi går på og den våre forfedre gikk på.

Utviklingen i Lørenskog har de siste tiårene vært at aktive bønder avvikler drifta, og selger/leier ut arealene til andre. Det er indikasjoner på at større driftsenheter resulterer i mindre effektiv utnyttelse av arealene i kommunen. Når kommuneplanen for Lørenskog legger til grunn en arealstrategi der en generelt skal styrke grøntdragene, er det viktig å stille krav til at landbruksjord holdes i hevd, også ved bortleie. Dette vil dessuten bidra til å opprettholde matproduksjonsarealer for en økt matproduksjon.

Også fradeling av areal fra eksisterende driftsenheter, bidrar til nedbygging av jord med høy kvalitet. Lørenskog kommune vil føre en restriktiv praksis og i størst mulig grad unngå at grunneierne selv bidrar til å omdisponere eget jordbruksareal til andre formål.

Foto 2: Kornarealer på Hovelsrud, Ana Nilsen

I et samfunn med høyt lønns- og sysselsettingsnivå, er en av de største utfordringene framover å rekruttere kompetent ungdom som kan utnytte mangfoldet av ressurser. Dette vil selvsagt få betydning for evnen til å møte behovet for økt matproduksjon. Overføring av praktisk kunnskap om dyrking av jorda og matproduksjon er svært viktig for nasjonal matvaresikkerheten i framtida. I barnehage og grunnskole skal stimuleres nysgjerrigheten og interessen for bruk av naturressurser og matproduksjon. Lørenskog kommune som landbrukskommune har et ansvar for å bidra til at kunnskap om forvaltning av natur, ressurser og matproduksjon integreres i undervisningen og aktiviteter.

Forskere ved Norges Miljø- og Biovitenskaplige Universitet (NMBU) peker på store utfordringer for jordbruket knyttet til de prediksjoner om utviklingen av klimaet de neste tiårene. Økte temperaturer vil gi lengre veksttid enn i dag, men med samme lengde på lysdagene som i dag. Dette kan bli utfordring til plantesortene vi må bruke i framtida. Økte temperaturer kan også gi utfordringer med mer ugras, økt mengde skadedyr og større utfordringer med sykdommer på plantevekster. Økte nedbørmengder gir mer vanninnhold i jorda og fører til mer utvasking av matjord og tap av næringsstoffer til plantene. Dette gir større utfordringer med drenering av

jordbruksjorda. Tiltak som kan være med å øke den viktige kornproduksjonen i kommunen er støtte til drenering. Drenering bidrar til større avlinger i nedbørsrike år eller på areal som er utsatt for dårlig jordstruktur som forårsakes av mye fuktighet i jorda og ødelagt jordstruktur. Lørenskog kommune vil derfor stimulere til økning i drenering av jordbruksarealene. For å oppnå økt matproduksjon på de arealene vi har i dag, peker forskere ved NMBU til følgende utfordringer:

- Øke omfanget av matkorndyrkingen betydelig
- Bedre utnyttelse av dyrkede arealer
- Bedre utnyttelse av utmarksarealene

Det er få husdyrprodusenter igjen i kommunen. Det er i 2016 kun én melkeprodusent og to kjøttfeprodusenter igjen. Ved bruk av utmark- og skogsbeiter til storfe åpner det opp for mer effektiv utnyttelse av fulldyrket jord til kornproduksjon. Ved å avlaste beitearealer på fulldyrket jord, økes matproduksjonen i form av mer arealer til kornproduksjon. Ved økt bruk av ravin-er, gjengrodde beiter og utmark- og skogsbeiter til beitedyr åpner det opp for mer effektiv utnyttelse av fulldyrket jord til andre formål. Lørenskog kommune vil stimulere til hold av beitedyr gjennom tildeling av midler fra ordningen Spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL). Med et beitedyrhold tett på Østmarka kan det bli utfordringer i forbindelse med rovdyr som ulv og gaupe. Landbrukets tiltaksstrategier, som er føringer for tildeling av SMIL-midler rulleres lokalt i 2017. Her vil slike utfordringer tas med i vurderingene knyttet til tilskuddsdekning for åpning av kulturlandskapet.

Foto 3: Jordbruksarealer på Plåterud, Ida Marie Gjersem

Gjennom kommunale planprosesser etter plan- og bygningsloven ivaretas landbruksarealene. Kommunen har også ansvar for å behandle saker etter jordloven og jord- og konsesjonsloven hvor vedtak har betydning for framtidig arealdisponering og driftsmessige forhold på det enkelte bruk. SMIL forvaltes av kommunen og «[Landbrukets tiltaksstrategier](#)» ligger til grunn for prioriteringene.

Styrke oppmerksomheten innenfor naturfagene i grunnskolen og utvikle et samarbeid mellom oppvekstetaten/skolen og landbruket der Inn på tunet, den naturlige skolesekken og miljølære kan være arenaer for utvikling av kunnskap og kompetanse knyttet til matproduksjon og forvaltning av naturressurser.

HOVEDMÅL 4.1: Øke matproduksjonen i Lørenskog i takt med befolkningsveksten i landet.

DELMÅL 4.1 A: Sikre et sterkt jordvern

TILTAK:

- I. Sikre de store grøntdragene med jordbruksareal til matproduksjon gjennom kommuneplanen.
- II. Unngå reguleringsplaner for utbygging i LNF-områder.
- III. Gjennomføre en streng praktisering av jordloven og unngå fradeling eller omdisponering av jordbrukets egne arealer.
- IV. I reguleringsprosesser vurdere muligheten til å kunne etablere erstatningsareal for dyrket areal som går ut som landbruksformål. Eventuelt også forbedre dårligere arealer slik at den potensielle matproduksjonen øker tilsvarende produksjonsgrunnlaget for det tapte arealet.

DELMÅL 4.1 B: Øke kompetansen og rekruttering til landbruket

TILTAK:

- V. Utvikle et samarbeidsprosjekt om urbant landbruk mellom kultursektor, sektor for oppvekst og utdanning ved barnehage og skole og landbruk.

DELMÅL 4.1 C: Gjøre arealer mer produktive

TILTAK:

- VI. Sikre at leid og eid areal holdes i hevd ved å følge opp driveplikten.
- VII. Gjennom veiledning, formidling av ny kunnskap og oppfordring til å søke tilskudd, øke innsatsen på dreneringstiltak.

4.2 Næringsutvikling innenfor landbruket

Meld. St. 31 (2014-2015) Garden som ressurs – markedet som mål – Vekst og gründerskap innan landbruksbaserte næringer, viser hvordan potensialet fra økt verdiskaping innen de landbruksbaserte næringene utenom tradisjonelt jord- og skogbruk kan utløses. Meldinga trekker fram eksempler innen mat og drikke, landbruks- og utmarksbasert reiseliv, gården som arena for velferdstjenester mv.

Lørenskogbonden er i en særstilling når det gjelder å drive matproduksjon nært det største markedet i Norge, Oslo og Akershus med mer enn en million innbyggere. Dette gir muligheter mange andre bønder i distriktene ikke har, nærhet til kunden.

Å disponere arealer med ulike ressurser gir mange muligheter. Nye måter å inkludere samfunnet i tradisjonell eller utradisjonell landbruksnæring bør styrkes. Gjennom for eksempel Bygdeutviklings-midler (BU-midler) kan kommunen bistå bønder til å søke støtte til produktutvikling og produksjonsoppstart.

Samtidig som Lørenskogs landbruk ligger nært markedet, er det likevel en lengre vei å gå med henhold til omsetning og inntjening. Kommunen mener derfor at et felles grep der kommunene på Romerike samarbeider om strategi for å løfte landbrukets som småskalaprodusenter innen matproduksjon og turisme, er helt nødvendig.

I Lørenskog kommunes kommuneplan inngår næringsutvikling i en av de tematiske hovedområdene. Lørenskog kommune er førstelinjetjenesten for landbruksnæringa i kommunen. Dette består av rådgivning, finansieringstjeneste, formidling av kontakt til virkemiddelapparatet ellers (for eksempel Innovasjon Norge), og mobilisering av ressurser for økt verdiskaping lokalt. Kommunene er en viktig aktør for mobilisering av næringsutvikling lokalt.

Foto 6: Jordbruksarealer på Vallerud og Hauger, Ana Nilsen

4.2.1 Småskala matproduksjon og turisme

Nærheten til matprodusenten har fått en større oppmerksomhet de siste årene i mediebildet. Økt forståelse for produktkvalitet, råvarer og miljøhensyn, har gjort konsumentene mer bevisste i sitt valg. Bondens marked er et av flere tiltak som fører bonden nærmere forbrukeren.

Med fokus på småskala matproduksjon, åpnes det opp for lokal forankring og spesialiteter utenom det vanlige konsummarkedet. Det kan være utfordrende å finne sitt marked, markedsføring og logistikk, men det er også positive sider som muligheter for å ta ut en mer pris sammenlignet med masseproduksjon når mellomleddene blir færre eller fjernes helt. I tillegg er den direkte kontakten med kunden, med gode tilbakemeldinger, mye verdt for mange produsenter.

Handelsplasser som Oslo og Lørenskog har oppstått som følge av behovet for møteplasser mellom produsent og forbruker. Lokal forankring, kortreiste varer, direktekontakten med produsent kan gi større tillit til produktet. Dette er elementer rundt varene som mange etter hvert legger ekstra vekt på. Med sin nærhet til stor befolkning og sine unike ressurser, har landbruket i Lørenskog unike muligheter til å utvikle næringen i tråd med befolkningens behov. Matproduksjon med grunnlag i Lørenskogs kulturelle identitet kan øke nysgjerrigheten og interessen for lokalprodusert mat. Losby gård med arbeidstreningsbedriften Nitor kan være en vei å gå for å knytte lokale kunder til lokale produkter. Der møtet mellom mat og kultur kan bli en god arena. Et tiltak kan også være å finne en felles omsetningsvei for produkter og tjenester fra Lørenskog og det vil være naturlig å se Lørenskogs muligheter i sammenheng med resten av Romerike knyttet opp til befolkningen i hovedstadsområdet.

Å skape produkter og opplevelser som inviterer til å oppleve landbruket og kulturlandskapet i Lørenskog kan bli en næringsvei for enkelte. Dette vil Lørenskog kommune gjennom sitt arbeid for et bredt spekter av typer arbeid innen kommunen, legge til rette for. I dag er det ingen småskalaprodukter fra Lørenskoglandbruket. Tiltak som gårds kafé/gårdsbutikk og andelslandbruk vokser fram i mange bynære områder. Honning og andre småskalaprodukter gir økt interesse for lokale produkter, samtidig som at eksempelvis birøkt har positive effekter på avlingsøkning for bønder med blomstrende avlinger. Andelslandbruket gir rom for bonden til å utvikle gården for samarbeid med forbrukeren, gjennom arbeidsfordeling, foredling og til salg.

Gjennom utendørsaktiviteter blir naturopplevelsen særlig stimulert ved bruk av sanser; synet, hørselen og lukten. Lukten av skog og lyden av summende insekter en sommerdag, er eksempler på inntrykk man bærer med seg hele livet. Lørenskog, sunn, grønn og mangfoldig, ligger godt til rette for økt næringsrettet virksomhet i landskapet, og LNF-området spesielt. Kommunen er geografisk knyttet til det mest befolkningstette området i landet, og kan by på store naturområder tett på storbyen. Opplevelser knyttet til Østmarka og kulturlandskapet, gjør at Lørenskog har klare fortrinn sammenlignet med flere andre tilgrensede kommuner. Lørenskog kommune vil tilrettelegge for økt næringsvirksomhet knyttet til landbruket som styrker innbyggernes bruk av landskapet, og som øker besøket til kommunen av mennesker som ønsker å oppleve Lørenskogs naturkvaliteter.

Turisme basert på kommunens flotte grøntdrag og de vakre skogområdene og vassdragene i Østmarka, er naturlig. Skjøtsel er nødvendig for å øke menneskers oppmerksomhet til landskapet rundt seg, og Lørenskogs kulturlandskap må sikres tilgjengelighet. Turisme knyttet til friluftsliv med salg av fiskekort via OFA (Oslomarkas fiskeadministrasjon) og utleie av kanoer via NITOR er særlig aktuelt. Fisketurisme basert på Østmarkas vassdrag er en attraksjon som kan øke oppmerksomheten rettet mot Lørenskog, både fra kommunens egen befolkning og tilreisende turister.

Foto 7: Losby besøksgård med golfbanen i bakgrunnen, Ana Nilsen

Besøksgårder er positivt for barn og unges læringsmuligheter der de får sitt møte med den moderne matproduksjonen. De lærer hvor maten kommer fra, om biologiske- og økologiske prinsipper, omsorg for dyr og planter, samt forvaltning av ressurser i et lengre perspektiv. Besøksgårdene er ofte innbyggernes «kikkehull» inn til dagens landbruk, og øker forståelsen for de utfordringene som er knyttet til matproduksjon i et av Norges viktigste og mest produktive jordbruksområder.

Skogen byr på mange muligheter og skogsopplevelser i form av enkle friluftslivsaktiviteter uten behov for inngrep i naturen. Aktiviteter som dette vil styrke tilhørigheten ved at det samler mennesker til felles aktiviteter lokalt i kommunen. Med gården som samlingsplass eller bruk av gårdens naturlige ressurser kan det være nyskapende aktivitet til et gode for Lørenskogs innbyggere.

HOVEDMÅL 4.2: Flere landbruksrelaterte nye næringer på gårdene i Lørenskog

DELMÅL 4.2 A: Kommunen skal legge til rette for utvikling av småskala- og spesialitetsprodukter som gir økt næringsvirksomhet

TILTAK:

- I. Kommunen skal inkludere landbruket i sitt strategiske arbeid med næringsutvikling og gründervirksomhet i Lørenskog. Kommunen skal ta initiativ til at lokal matproduksjon og turisme legges inn i næringsstrategien for Nedre Romerike.
- II. Lørenskog kommune støtter gründervirksomhet for kvinnelige gründere.
- III. Kommunen skal veilede i veien fra idé til produkt, mht. støtteordninger og egnede rådgivningsorgan.

DELMÅL 4.2 B: Skape grunnlag for at mat fra Lørenskog kan markedsføres gjennom et initiativ for en felles markedsføring i regionen.

TILTAK:

- IV. Kommunen skal formidle info om seminar/kurs for interesserte bønder/foredlere.
- V. Kommunen skal veilede i veien fra idé til produkt, mht. støtteordninger og egnede rådgivningsorgan.

DELMÅL 4.2 C: Kommunen skal stimulere til økt besøk av turister knyttet til opplevelser i Lørenskogs kultur- og naturlandskap

TILTAK:

- VI. Kommunen skal stimulere til åpning av landskapet ved hjelp av kulturlandskapstiltak via eksisterende tilskuddsordninger.
- VII. Kommunen skal bistå næring knyttet til landbruk og turisme, som eks. overnatting og aktiviteter, ved ny bruk av landbruksbygninger og fritidsboliger knyttet til landbrukseiendommer.
- VIII. Integrere natur – og kulturminneverdier, herunder kulturlandskapet og Østmarka, som en del av grunnlaget for næringsutvikling for landbruk og reiseliv.

4.2.2 Landbruket som en produsent av sosiale og medmenneskelige verdier

Kommuneplanen for Lørenskog 2015 – 2026 omhandler blant annet oppvekst, kultur, utdanning og folkehelse. Lørenskog som et samfunn med stor befolkningstetthet nært innpå landbruket, bør se på landbruket som en ressurs og etterstrebe bedre utnyttelse av denne ressursen innen ulike kommunale sektoroppgaver.

Landbruket har blitt en arena som har gjort at grupper med særskilte behov kan få nye erfaringer og oppleve mestingsfølelse og læring, utenfor den hverdagen de fleste lever i til daglig. Det å dyrke, gi omsorg og skape produkter gir synlige resultater. Omgang med planter gir bedre forståelse for biologi og kan skape glede og gi følelsen av å mestre hverdagen på en ny måte. Utdringer med å bygge eller reparere gjenstander er daglige situasjoner i landbruket, og mange kan trenge denne fysiske arbeidsformen for å fylle hverdagen sin med et meningsfylt innhold eller trening for å komme ut i arbeidslivet.

Foto 8: Hester på beite, Ida Marie Gjersem

Grønn omsorg og inn på tunet er tiltak som er spesielt utviklet med tanke på å gi nye erfaringer og knytte landbruk og samfunn tettere sammen gjennom sosiale interaksjoner. Det er mange ulike navn brukt for denne typen aktiviteter, felles for dem er at mestringsfølelsen er målet og landbruksarbeidet er midlet. Tilrettelegging for at flere kan delta i samfunnet med sine forutsetninger, er viktig for god samfunnsutvikling og livskvalitet for den enkelte.

Oppfølging innen skolen er viktig, for mange elever er teoriundervisningen vanskelig tilgjengelig. Mer praktisk tilrettelegging og det å lære teori gjennom å gjøre, er en god løsning for mange. Det er viktig for en høy deltagelse i arbeidslivet, at man som barn/ungdom føler at man mestrer ulike fag og får glede av å lære. Samarbeid om husdyrhold som hest, storfe og sau kan gi mange unge sosial trening og ansvar. Hest for eks. har spesielle egenskaper som gjør den egnet til helsefremmede arbeid og hesten kan inngå i ulike aktiviteter som terapi, arbeidstrening, læringsarena, hestesport for personer med nedsatt funksjonsevne og som videre utdanning.

Gjennom NAV og Nitor på Losby besøksgård og Skårer gård tilbyr kommunen allerede noen tilrettelagte praksismiljøer/læringsmiljøer i landbruket. Gjennom å ha en koordinator i kommunen som kan gi råd til de som ønsker å tilby «grønn omsorg» eller «[Inn på tunet](#)», kan det være en god nøkkel for å åpne opp for tiltak som styrker muligheten for flere arbeidsplasser i kommunen og på gården.

DELMÅL 4.2 D: Kommunen skal bidra til partnerskap mellom landbruket, kultursektoren, helse- og omsorgssektoren og oppvekst- og utdanningssektoren for å utvikle hensiktsmessige arenaer for hele befolkningen.

TILTAK:

- I. Kommunen skal legge til rette for å etablere tjenester innen «grønn omsorg».

4.2.3 Urbant landbruk

Dyrking av mat i urbane omgivelser er kalt urbant landbruk. Det omfatter parselhager, kolonihager, skolehager, private hager, hager i borettslag, takhager, nærmiljøhager, besøksgårder og dyrking i parker og på andre offentlige arealer. I motsetning til det tradisjonelle landbruket hvor hovedmålet er matproduksjonen, er det andre verdifulle egenskaper som er mer fremtredende i det urbane landbruket. Urbane landbruksaktiviteter bidrar til å skape sosiale relasjoner, etablere gode møteplasser, utdanning, helse, integrering, entreprenørskap, matkultur, biologisk mangfold og vern av matjord og grøntområder. Matproduksjonen er oftest et middel for å nå disse andre målene.

Foto 9: Skolehage ved Skårer gård, plantet av elever fra Åsen skole, Agnes Lyche Melvær

Ved økt bosetting i kommunen vil stadig flere kunne ha behov for å disponere et areal for å dyrke sin egen mat. Mulige organiseringer er andelsjordbruk eller parselhagedyrking. Andelsjordbruk er en ordning hvor forbrukere kjøper andeler av gårdens produksjon, for eksempel for ett år av gangen, og deler risikoen for årsvariasjoner i avlingene. Dette skjer på bynære landbrukseiendommer.

Parselhager etableres på areal hvor parselhagedyrkeren leier et areal som en deler med andre i parseller. Parselhagedyrking knyttes gjerne til byene og bynære omgivelser med blokkbebyggelse og små hustomter. Parselhager bør legges i områder som ikke inngår i aktivt jordbruk, forutsatt at det ikke innebærer opparbeiding av ny infrastruktur. Disse kan for eksempel være mindre, forlatte eller inneklemte arealer. Samtidig tilføres arealene en ny aktivitet og estetikk, og samler mennesker til utøving av konstruktive formål i det offentlige rom.

Det finnes eksempler på byer som kartlegger egnede, ledige arealer og formidler dem til initiativtagere via en database eller et kontaktpunkt i kommunen. I Fylkesmannens utredning om urbant landbruk i Oslo og Akershus anbefales kartlegging av kommunens arealer for å tilgjengeliggjøre områder for urbane dyrkingstiltak (parselhager, skolehager mm). Både arealer som er regulert til et annet formål, men som i en midlertidig periode, kan brukes til urbane landbruksprosjekter, og permanente områder, bør kartlegges.

For å bevare viktige deler av kommunens økosystem, verdifull matjord, hager, natur- og kulturlandskap, er det avgjørende at eksisterende arealer sikres. Ved regulering av nye boligområder, vil det være aktuelt å sette av arealer til parselhager eller andre former for urban dyrkning, som grønne tak.

Grønne tak – eller takhager, brer om seg i byer og tettsteder. Grønne tak inndeles i intensive tak, med større jordvolum og mulighet for mer plass- og næringskrevende planter, stauder, busker og trær og ekstensive, fortrinnsvis sedumtak, som fordrøyer regnvann, fungerer som takisolasjon, avkjøling og luftrensing.

Kommunen har ved landbrukskontoret opprettet i 2017 et ettårig prosjekt om urbant landbruk i by og bygd. Prosjektet fungerer som tverrsektorielt kontaktpunkt med kompetanse og veiledning om urbant landbruk. Bygdemuseet på Skårer gård er senter for aktiviteter i prosjektet. Museene i Akershus er samarbeidspartner på gården sammen med skoleverket.

DELMÅL 4.2 E: Kommunen skal legge til rette for urbant landbruk

TILTAK:

- I. Kommunen skal aktivt bidra med kunnskap om urbant, bynært og økologisk landbruk, for grunneiere som ønsker å ta initiativ til andelslandbruk, parselhager eller andre former for hagebruk.
- II. Kommunen skal kartlegge egne arealer som kan brukes til urbant landbruk.
- III. Lørenskog kommune vil i utbyggingsprosjekter vurdere muligheter for urbant landbruk og takhager.

4.3 Kulturlandskap og kulturminner

Et levende kulturlandskap har betydning for både estetikk, folkehelse og biologisk mangfold. Landbruket og kulturlandskapet er knyttet uløselig sammen.

Gjennom de tusener av år som nordmenn før oss har vært bofaste har de formet kulturlandskapet, fortsatt er det i stadig endring. Det biologiske mangfoldet er blant annet et resultat av jordbrukets ulike driftsformer i århundrer. Færre beitende husdyr i landskapet gir mer gjengroing. Skogstrær og –planter gjør sin innmarsj mot det som har vært fulldyrket jord eller beiteenger. Mange er opptatt av å beholde et åpent landskap og på den måten bevare deler av det historiske landskapet. Gjengroing truer også vårt matproduksjonsgrunnlag fordi mindre oppdyrkede arealer eller beiteenger gror til og resultatet blir da mindre matproduserende areal.

Levende landskap med dyr, planter og menneskers interaksjoner, er verdifulle opplevelser som vanskelig kan prises i kroner. Forståelsen av biologi som fag starter med de første erfaringene vi gjør som barn i møte med dyr og planter. Til syvende og sist er det landskapet vi omgir oss med, som er grunnlaget for livet vårt; maten vi spiser, vår identitet, opplevelser, bostedet vårt og det gir ringvirkninger i form av å generere flere andre arbeidsplasser.

Lørenskog kommune har viktige miljøkvaliteter gjennom kulturlandskapet og Østmarka med tilhørende vassdrag, og kommunen har et særlig ansvar for å forvalte arealressursene i en tid der presset av en voksende hovedstad med dets forsteder utvides gjennom tilflytting, vekst og økt næringsvirksomhet. Østmarka er et særlig viktig rekreasjonsområde for både hovedstadsområdets befolkning og selvsagt Lørenskogs innbyggere der markaloven legger premisser for forvaltningen av området. Verdifulle landskapsområder bør gis ekstra oppmerksomhet og beskyttes mot utbygging. Landbruket er en viktig aktør knyttet til forvaltningen av verdiene og kan utvikle næring basert på disse. Landbruket med sin natur og kultur er en viktig bidragsyter som støtter oppunder den vedtatt kommuneplanens temaområder.

Mange av kulturminnene i kommunen finnes i landbruksområdene. Det er viktig å bidra til å sikre at disse kulturminnene blir ivaretatt og skjøttet. Problemstillingen omfatter også ivaretagelse av eldre plasser og ferdselsårer i Lørenskogs del av Østmarka. Kulturminner fra før 1537 (reformasjonen) er automatisk fredet og er ofte å finne på landbruksarealer. Andre kulturminner i landbruket kan være eldre plasser og ferdselsårer i både i jordbruksområder og i Lørenskogs del av Østmarka. Losby Bruk har et spesielt landskapsmiljø som danner inngangsporten til rekreasjonsområdene i Østmarka og langs Losbyvassdraget. Mange av kulturminnene i kommunen ligger på private landbrukseiendommer. Det er en viktig utfordring å sikre at disse kulturminnene blir ivaretatt og skjøttet.

Landbruksbygninger som ikke lenger er i bruk, kan føre til forfall og dette er en utfordring for forvaltning av landskapet. Alternativ bruk kan bidra til å ta vare på bygningsmassen, men må ikke være til hinder for hensiktsmessige drifts- og eierforhold i landbruket. Det kan også være hensiktsmessig at bygninger som er i forfall, fjernes.

Eksempler på viktige kulturlandskap, kulturminner og biologisk mangfold i Losby er:

- Kulturlandskapet langs Losbyelva.
- Gamle hamnehager og slåtteeenger.
- Gamle plasser og setrer i Marka.

- «Eventyrskoger» og nærskoger/hundremeterskoger og randsonen mellom skogen og jordbruksområdene.
- Skogbruket med randsoner mellom jord og skog.
- Ravinelandskap.

Ski- og turløyper og økt ferdsel i kulturlandskapet

- Ski
- Sykkel
- Gå
- Ridestier

HOVEDMÅL 4.3: Åpent kulturlandskap for friluftsliv og naturopplevelser

DELMÅL 4.3 A: Kommunens skal ha et levende og åpent kulturlandskap og skal ivareta natur- og kulturminneverdiene i landbruket.

TILTAK:

- I. Kommunen skal ivareta kulturlandskapet i Lørenskog ved å stimulere til skjøtsel av jordbrukets kulturlandskap med beiting, slått og rydding av kratt, gjennom tildeling av eksisterende tilskuddsordninger.
- II. Kommunen skal støtte opp frivillig arbeid for skjøtsel¹ av kulturminner i skog- og jordbrukslandskapet.
- III. Det gjennomføres tiltak for å beskytte større, viktige lauvtrær (særlig osp og bjørk) mot bever. Påsetting av beskyttelse nederst på stammen anses hensiktsmessig.

Foto 10: Beiteområder ved Hauger med bebyggelsen på Vallerud i bakgrunnen, Ana Nilsen

¹ Bl.a. rydding, beiting, skilting og merking.

4.4 Klima, energi og forurensning

Lørenskog kommune skal bidra til å nå nasjonale og regionale klimamål for å redusere klimagassutslipp og energiforbruk. Kommunen skal også være forberedt på de endringene et endret klima vil medføre. Landbruket i Lørenskog forvalter arealer med betydning for klimaregnskapet med opptak av karbon, men også gjennom utslipp i forbindelse med avrenning, klimagass og karbonopptak bør synliggjøres, sammen med aktuelle mottiltak. Skogens reelle og potensielle karbonopptak bør beregnes.

Jordbruket står for 8,7 % av Norges utslipp av klimagasser, og 2,5 % av klimagassutslippene i kommunen. Samtidig utgjør skog og skogsjord viktige karbonlagre. Skogressursene er en viktig kilde til produksjon av trematerialer som erstatter mer klimabelastende materiale og som viktig kilde til fornybar energi.

HOVEDMÅL 4.4: Redusere utslippet av klimagasser og stimulere til effektive forurensningstiltak for rene vassdrag

4.4.1 Skogbruk

Skogbruket i Lørenskog er en viktig forvalter av fornybare ressurser og store miljø- og friluftslivsverdier. Det meste av skogen ligger i Østmarka og har en betydelig rekreasjonsverdi for befolkningen i Oslo-området.

Tilveksten i skogen i Lørenskog utgjør ca. 32 079 tonn CO₂/år. Tilveksten er dynamisk, og vil være påvirket av hogstklassefordeling og skogkultur. Trærnes evne til å binde CO₂ er størst i produksjonsfasen (hogstklasse 3-4), og avtar i eldre skog. For å øke CO₂-opptaket, forutsettes det at hver enkelt skogbestand skjøttes optimalt gjennom hele omløpet. Økt plantetetthet, redusert omløpstid² og gjødsling av skog er tiltak som øker skogens CO₂-opptak direkte i form av økt biomasse. Tynning og bruk av bioenergi vil ha mindre effekt på skogens CO₂-opptak, men vil ha positiv klimaeffekt forutsatt at skogsvirket som tas ut erstatter fossile energikilder. Skogbruket er forpliktet til å utvise en rekke miljøhensyn, både med hensyn til friluftsliv og til ivaretagelse av biologisk mangfold. Markaloven regulerer ikke skogbruk, men legger til grunn skogarealenes betydning for særlig rekreasjonsverdiene. Svært intensiv skogskjøtsel og utnyttelse av skogarealene vil kunne komme i konflikt med hensynet til miljø og friluftsliv.

Det er nylig vedtatt en [strategisk plan for skogbruket i Oslo og Akershus 2016 – 2019](#) i regi av Fylkesmannen og fylkeskommunene Akershus og Oslo. Lørenskog kommune har i sin høringsuttalelse tatt planen til orientering. Planens hovedmål er: «*Et bærekraftig og effektivt skogbruk i regionen skal gi grunnlag for å øke bruken av tre og gi viktige bidrag til løsning av klimautfordringene.*» Satsingsområdene retter seg mot trebruk, infrastruktur, skogproduksjon og skogens øvrige samfunnsverdier. Skogkultur i form av ungskogpleie og tynning er viktige virkemidler for å bidra til at treproduksjon får optimal vekst.

² Omløpstid er tiden det tar fra et skogbestand er en viss alder til det igjen når den samme alderen.

Foto 11: Hogstbefaring i Østmarka, Bente Lise Dagenborg

De vanlige skogbrukstiltakene som tilrettelegging for foryngelse, ungskogpleie, tynninger og foryngelseshogster, samt bygging og vedlikehold av veier, er viktig for å bygge opp og å utnytte skogressursene i en klimasammenheng. Det samme er bruk av tre i bygg og konstruksjoner. Klimaendringer gir mer krevende forhold, og kortere arbeidssesong i skogen. Stadig effektivisering gjør tømmerbilene tyngre og lengre, og et robust veinett er grunnleggende for å ivareta skogressursene. Samtidig må en finne gode avveier mellom aktivt skogbruk og hensyn til naturmangfoldet og friluftslivet.

DELMÅL 4.4 A: Kommunen skal opprettholde karbonlageret i skogen gjennom aktiv, bærekraftig skogpolitikk

Tiltak:

- I. Ved tiltak/utbygging som berører skog skal hensynet til skogens bonitet synliggjøres og vurderes mot øvrige hensyn.
- II. Informere om foryngelsesplikten og oppfordre til tette foryngelser ved behandling av hogstmeldinger. Gjennomføre prosjekter og drive oppsøkende virksomhet for økt ungskogpleie og plantetetthet.
- III. Det skal foreligge en vurdering om tre egner seg som byggemateriale i prosjektet ved alle kommunens nybygg. Vurderingen skal gjøres i miljøprogram for bygg- og anleggsprosjekter.
- IV. Ved behandling av søknader om etablering/opprusting av skogsbilvei skal kommunen vurdere aktuell veiklasse opp mott klimautfordringer og økende tyngde på tømmerbiler, og informere søker.
- V. Kommunen skal arbeide for at bruken av hogstmetoder som fremmer en flersjiktet/fleraldret skog økes. I kommunens egen skog bør dette være den foretrukne driftsformen.

4.4.2 Jordbruk

Jorda har et stort karbonlager. Tiltak som øker karbonlagring i jordbruksjord og reduserer klimagassutslipp er viktig. Tilskudd til investeringstiltak innen forurensning, kulturlandskap og andre miljøverdier vil også kunne bidra positivt til å redusere klimagassutslipp. Tilskudd til grøfting og drenering bidrar for eksempel til mindre utslipp av lystgass i atmosfæren. Drenering av jordbruksjord gir økt matproduksjon, mindre utslipp av klimagasser og mindre utvasking av næringsstoffer til forurensning. Det finnes i dag en mulighet for å søke kommunen om tilskudd for drenering gjennom å søke Klima, økologi og samferdselsutvalget. Det er i dag et statlig tilskudd til drenering av jordbruksarealer, men oppslutningen om ordningen er lav fordi satsene dekker kun ca. 20 % av utgiftene til bonden. For å øke arealene av godt drenert jordbruksareal i kommunen bør Lørenskog kunne sette av et fond på ca. 100.000 kroner årlig for å kunne øke kostnadsdekningen til minimum 50 % av utgiftene. Økt kunnskap om bærekraftig jordbruk gjennom god agronomi, er viktig.

DELMÅL 4.4 B: Bevisstgjøre aktører i landbruket på klimagevinsten ved ulike driftemetoder og oppfordre og informere om muligheter og støtteordninger knyttet til dette.

Tiltak:

- I. Kommunen skal opprette et kommunalt fond for å øke drenering på jordbruksarealer, med sikte på å redusere tap av matjord og redusere forurensningen fra landbruket til vassdragene.
- II. Gjennom kommunens' og Regionkontor landbruk sine nettsider skal kommunen informere om fordelene ved, og oppfordre bønder til å søke støtte til tiltak som gir klimagevinst.

Foto 12: Jordbruksarealer på Rud, Ana Nilsen

4.4.3 Fornybar energi

Bioenergi i form av vedproduksjon har lange tradisjoner. Gårdsvarmeanlegg basert på bioenergi kan også være aktuelt på enkelte gårdsbruk og nærliggende bebyggelse og har vært et prioritert område innenfor den nasjonale klimapolitikken. Det er gjort investeringer som dette ved eksempelvis Søndre Hauger gård. Behandling av husdyrgjødsel i biogassanlegg reduserer utslipp av klimagassen metan, og gir muligheter for å hente ut energi til elektrisitet eller varme, dette finnes det eksempel på i vår nabokommune Nittedal

Foto 13: Ved på Losby, Lørenskog, Bente lise Dagenborg

DELMÅL 4.4 C: Lørenskog skal ha bærekraftig energiproduksjon i landbruket.

Tiltak:

- I. Kommunen skal gi veiledning om grunnlag for bioenergiltak basert på landbrukets ressurser.
- II. Kommunen skal informere innbyggerne om fordelene med oppvarming basert på fornybar energi, som er lokalt produsert.

4.4.4 Forurensning

Forurensning til vann og luft samt støy, er viktige miljøutfordringer Lørenskog står overfor. Miljøtilstanden i Ellingsrudelva, de nedre delene av Losbyelva og Fjellhamarelva er klassifisert som dårlig eller meget dårlig. Forurensningskildene er i hovedsak kommunalt avløp, avrenning fra jordbruk, sigevann fra gamle deponier og overvann. Vassdragene hører inn under Vannområde Leira – Nitelva.

I henhold til EUs vanddirektiv er målet at alle vassdrag skal oppnå god økologisk og kjemisk status innen 2021. For å oppnå dette målet må det gjennomføres tiltak innenfor alle sektorer som påvirker vannmiljø. I jordbruket er erosjon av partikler/jord den største kilden til forurensning av vann og vassdrag. Lokalt kan stor tetthet av beitedyr ned mot vassdrag

medføre tråkk og fare for avrenning. Noen aktuelle tiltak for å begrense overflateavrenning og erosjon fra jordbruksarealene er: redusert eller utsatt jordarbeiding, grasdekte vegetasjonssoner på dyrka mark mot vassdrag, fangdammer i egnede jordbruksbekker, utbedring og vedlikehold av hydroteknisk anlegg, bedre tilpasset gjødslingspraksis og god grøftetilstand på dyrka areal

I skogbruket er det også nødvendig å begrense avrenning av næringsstoffer fra skogbruket. Dette følges opp ved blant annet å spare kantsoner mot vann og vassdrag ved hogst, begrense erosjon ved veibygging og terrengtransport.

DELMÅL 4.4 D: Vannkvaliteten i vassdragene skal ligge innenfor tilstandsklassen I og II – jf. EUs vanndirektiv.

TILTAK:

- I. Kommunen skal ha en beredskapsplan knyttet til ekstremvær forårsaket av klimaendringer.
- II. Kommunen skal videreføre et fond for å etablere nye fangdammer og holde ved like de eksisterende fangdammene.
- III. Økt stimulering til utbedring av hydrotekniske anlegg for å hindre avrenning fra landbruket.
- IV. Kommunen skal legge vekt på rådgivning og veiledning innen bruk og lagring av organisk gjødsel.

Foto 14: Fangdam på Vallerud, Ida Marie Gjersem

4.5 Friluftsliv og folkehelse

Landbruket er bidragsyter for et aktivt friluftsliv i kommunen. Skogen og kulturlandskapet utgjør en viktig arena for friluftsliv og idrett. Landskapet mellom Østmarka og storbyen gjør Lørenskog ekstra spesiell. Store deler av dette er landbruks-, natur- og friluftsområder (LNF-områder) der maten vår produseres, og det vakre landskapet er et tilleggsprodukt. Folkehelseperspektivet skal være sikret i omgivelsene med hensyn til både rekreasjon, gode møteplasser og en aktiv fritid for alle kommunens innbyggere.

Kommunen har ansvar for å legge til rette for at det kan etableres og opprettholdes løyper for fotturer, ski, sykkel og ridning. Tilretteleggingen må skje på en skånsom måte og med materialvalg som passer inn i naturen.

Landbruksarealer er viktig for ferdsel i lokalmiljøet. Gårdsveier og skogsbilveier er anlagt for næringsrettet virksomhet, men de er også viktig for innbyggernes muligheter for friluftsliv nært vann og i skogen. Landbruket legger til rette ved å stille arealer til disposisjon for skiløyper vinterstid i samarbeid med frivillige initiativtakere. I noen tilfeller kan vinterskogsdrifter oppfattes som et problem, og derfor er det viktig med god kommunikasjon og informasjon, slik at man kan legge om løyper disse årene dette gjelder.

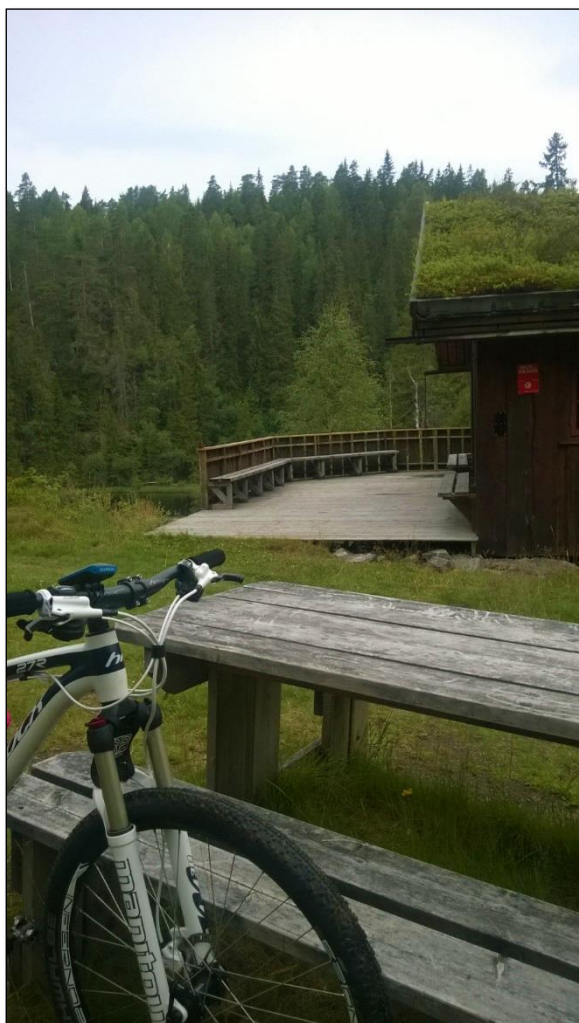

Foto 15: Setertjernstua i Østmarka, Ana Nilsen

Det kan være utfordringer mellom friluftsliv og aktivt gårdsarbeid på enkelte gårdsveier. Et aktivt landbruk tett på bebyggelse medfører utfordringer som støv, støy og lukt. Økt forståelse skaper mer aksept, og kommunens rolle i dette kan være å bidra med informasjon som gjør at både innbyggerne og landbruksnæringen best mulig kan ta hensyn til hverandre.

Friluftsliv og sportsfiske kan gi muligheter for næringsutvikling for grunneier. Det samme gjelder opplevelse av natur- og kulturminner der grunneier kan være guide. Kommunen vil sikre at landbrukets ulike muligheter basert på eiendommens ressurser inngår i en større samlet strategi for næringsutvikling.

Skogområdene i Lørenskog er i all hovedsak innenfor virkeområdet for skoglovens markaforskrift. Markaforskriftens formål er å sikre at skogsdriften bidrar til å bevare og utvikle områdets kvaliteter knyttet til friluftsliv, naturmiljø, landskap, kulturminner og vannforsyning. Det er søknadsplikt på samtlige foryngelseshogster innenfor Marka.

Søknadsplikten gir kommunen mulighet til å påvirke hvordan hogstene utføres, og til å nekte hogster som kan være til hinder for de hensynene forskriften skal ivareta.

I de skogsområdene som ligger utenfor Marka, reguleres skogbruket av skogbruksloven. Dette innebærer at skogeierne må utvise flerbrukshensyn i forbindelse med skogsdrift, men hogster er ikke søknadspliktige, og kommunen kan ikke nekte hogst i disse områdene. Skogen utenfor Marka ligger tett opp mot bebyggelsen, og utgjør i mange tilfeller viktige tur- og rekreasjonsområder for innbyggerne i Lørenskog. Av eksempler på slike områder kan nevnes Plåterudskogen, Rudskogen, Hoveldsrudravinen, Hoveldsrudhagan, Lysås, Kråkåsen, Bråtaskogen. Ved neste rullering av kommuneplanen for Lørenskog, bør det vurderes å legge inn hensynssoner rundt disse områdene, og stille krav om meldeplikt for foryngelseshogster. Dette vil gi kommunen anledning til å føre en fortløpende dialog med grunneierne, slik at uønskede skogbrukstiltak kan unngås.

HOVEDMÅL 4.5: Tilrettelegge for økt bruk av friluftslivsområder i folkehelsearbeidet

DELMÅL 4.5 A: Kommunen skal være en brobygger mellom jord- og skogbruk som næring og friluftslivsinteresser og bidra til å tilrettelegg for økt bruk av friluftslivsområder for kommunens og regionens innbyggere.

Tiltak:

- I. Kommunen skal sammen med skogeiere tilrettelegge for økt bruk av Marka.
- II. Kommunen skal i samarbeid med gårdbrukere og friluftslivsorganisasjoner informere om landbruket og kulturlandskapet.

5 Nærmere om overordnede mål og rammer

I denne oversikten framgår de ulike føringene på lokalt, regionalt og nasjonalt nivå som ligger til grunn for temaplan landbruk.

Plan og bygningsloven

Formålsparagrafen til loven sier:

”Loven skal fremme bærekraftig utvikling til beste for den enkelte, samfunnet og framtidige generasjoner. Planlegging etter loven skal bidra til å samordne statlige, regionale og kommunale oppgaver og gi grunnlag for vedtak om bruk og vern av ressurser.

Byggesaksbehandling etter loven skal sikre at tiltak blir i samsvar med lov, forskrift og planvedtak. Det enkelte tiltak skal utføres forsvarlig.

Planlegging og vedtak skal sikre åpenhet, forutsigbarhet og medvirkning for alle berørte interesser og myndigheter. Det skal legges vekt på langsiktige løsninger, og konsekvenser for miljø og samfunn skal beskrives. Prinsippet om universell utforming skal ivaretas i planleggingen og kravene til det enkelte byggetiltak. Det samme gjelder hensynet til barn og unges oppvekstvilkår og estetisk utforming av omgivelsene.”

Plan- og bygningsloven tar i formålsparagrafen opp flere av de samme hensynene som jordlova, med samfunnsmessig forvaltning og tanke på framtidige generasjoner. Loven tar også tydeligere for seg selve forvaltningsprinsippene som kommunen har ansvar for. Forvaltning på lokalplan er viktig for at beslutningene tas tettest mulig på der tiltakene utføres, lokalkunnskap om miljø, samfunnsbehov og geografisk tilhørighet er fordeler for dette. Samtidig har kommunen ansvar for å heve blikket over kortsiktige løsninger, planlegge og forvalte areal – og jordressursene for alle de generasjonene som kommer etter oss, som skal leve av og på det samme stedet som oss. Utbygging av veier, bygninger og annen infrastruktur medfører planering av jord, erosjon som følge av at overflatevannet ikke naturlig trenger ned i grunnen og fysisk fjerning av matjord. Alt dette er prosesser som helt eller delvis fratrukket mulighetene for å ta i bruk arealet til dyrking av mat på et senere tidspunkt.

Fortetting nær landbruksområdet gir mange utfordringer. Konflikter oppstår lett som følge av lukt, støy og støv som medfølger normal landbruksdrift. Friluftsliv og skogbruk kan også være problematisk for enkelte i bynære strøk der kunnskapene om og forståelsen for tømmerproduksjon ikke er til stede. Mange opplever hogstmoden skog som en form for «urørt skog», og har mindre forståelse for at dette er siste fase i en produksjonsform som har stor nasjonal betydning for landets økonomi. Forvaltning etter plan- og bygningsloven griper ofte inn i områder som også skal forvaltes etter jordlova, så disse to lovene må ofte sees sammen for en helhetlig og god forvaltning for kommunens framtidige ressurser.

Jordlova

Jordlova fra 1995 har følgende formålsparagraf:

”Denne lova har til føremål å leggja tilhøva slik til rette at jordviddene i landet med skog og fjell og alt som høyrer til (arealressursane), kan verte brukt på den måten som er mest gagnleg for samfunnet og dei som har yrket sitt i landbruket.

Arealressursane bør disponerast på ein måte som gir ein tenleg, variert bruksstruktur ut frå samfunnsutviklinga i området og med hovudvekt på omsynet til busetjing, arbeid og driftsmessig gode løysingar.

Ein samfunnsgagnleg bruk inneber at ein tek omsyn til at ressursane skal disponerast ut frå framtidige generasjonar sine behov. Forvaltninga av arealressursane skal vera miljøforsvarleg og mellom anna ta omsyn til vern om jordsmonnet som produksjonsfaktor og ta vare på areal og kulturlandskap som grunnlag for liv, helse og trivsel for menneske, dyr og planter.”

Dette betyr at dyrket og dyrkbar jord skal forvaltes ut fra et langsiktig og bærekraftig prinsipp med tanke på framtidige generasjoners behov. Samtidig skal det tas hensyn til samfunnets behov i nåtid og framtid.

Kommunen er en av de viktigste forvalterne av jordressursene i forbindelse med § 9 om bruk av dyrka og dyrkbar jord, samt § 12 om deling. Kommunen skal være en uhildet part som legger de lange linjene til grunn for beslutninger. I mange tilfeller er kanskje dyrket jord som er lettest tilgjengelig for utbygging osv., men med tanke på nasjonale føring om å øke nasjonal matproduksjon er det essensielt at arealet ikke vesentlig reduseres.

Konsesjonsloven

Loven har til formål å regulere og kontrollere omsetningen av fast eiendom for å oppnå et effektivt vern om landbrukets produksjonsarealer og slike eier- og bruksforhold som er mest gagnlige for samfunnet, bl.a. for å tilgodese:

1. framtidige generasjoners behov.
2. landbruksnæringen.
3. behovet for utbyggingsgrunn.
4. hensynet til miljøet, allmenne naturverninteresser og friluftinteresser.
5. hensynet til bosettingen.

Kommunen er myndighet for å avgjøre konsesjonssøknader og søknader om fritak fra bo- og driveplikt. Kommunen skal forvalte virkemidlene i loven slik at lokale samfunnsbehov ivaretas innenfor rammene av nasjonal politikk. Rasjonell utforming av landbrukseiendommer, plassering og utforming av bolig- eller fritidstomter og forhold knyttet til kulturlandskapet er eksempler hvor kommunen har et handlingsrom og lokal forankring er av betydning.

Jordvern er et område hvor kommunen må ta et forsvarlig hensyn til nasjonale føringer, denne føringen er gitt i lovens formålsbestemmelse. Der det vises til at formålet med loven er bl.a. å oppnå et effektivt vern om landbrukets produksjonsarealer. Dette innebærer at kommunen skal ta hensyn til nasjonens behov for å kunne produsere mat selv også i framtida.

Skogbruksloven

Loven tar for seg næringsmessig utnyttelse av skogressursene med regler for miljøhensyn. Skogeier må forholde seg til kommunen som er skogbruksmyndighet i første instans. Dette innebærer at kommunen har ansvaret for å behandle saker etter skogbruksloven. Kommunen fører også tilsyn med at lovens bestemmelser overholdes.

De vanligste sakene kommunen behandler etter skogbruksloven er foryngelseshogst i Marka, veier for skogbruksformål, bruk av skogfond, og fordeling av tilskudd til nærings- og miljøtiltak i skogbruket.

Markaforskriften er hjemlet i skogbruksloven. Forskriften har bestemmelser om meldeplikt på foryngelseshogst, og gir kommunen mulighet til å sette vilkår utover bestemmelsene i

Skogbrukslova. Skogbrukslova gir kommunen videre anledning til å innføre meldeplikt på foryngelseshogst utenfor Marka.

Markaloven

Lov om naturområder i Oslo og nærliggende kommuner (markaloven) trådte i kraft 1. september 2009. Formålet med loven er å fremme og tilrettelegge for friluftsliv, naturopplevelse og idrett. Loven skal sikre Markas grenser og bevare et rikt og variert landskap og natur- og kulturmiljø med kulturminner. Markalovens virkeområde ligger i 19 kommuner, fordelt på fem fylker; Oslo, Akershus, Oppland, Buskerud og Østfold. Marka utgjør til sammen ca. 1700 kvadratkilometer, der 1170 kvadratkilometer ligger i Oslo og Akershus.

I henhold til markaloven er bygge- og anleggstiltak forbudt i Marka. Loven omfatter ikke skogsdrift. Landbrukstiltak er unntatt fra byggeforbudet, men skal vurderes opp mot markalovens formål. Dette innebærer at for eksempel bygging av nye hytter eller hus, tilbygg på hytter, bygging av uthus, anleggelse av veipartier som ikke er ledd i skogsdrift eller landbruk er forbudt.

Unntak fra byggeforbudet kan skje i form av konkrete dispensasjoner i den enkelte sak, eller som ordinær tillatelse, dersom tiltaket er i tråd med reguleringsplan eller kommuneplan som er stadfestet i henhold til markaloven.

Det er den enkelte kommune som er førsteinstans i behandlingen av alle saker om bygge- og anleggstiltak etter markaloven. Alle søknader om tiltak skal dermed sendes direkte til den kommune som tiltaket ligger i. Kommunene kan gi tillatelser til tiltak som er i tråd med kommuneplan eller reguleringsplan som er stadfestet etter markaloven eller som ikke omfattes av loven (skogsdrift) eller av byggeforbudet (landbrukstiltak).

Kommunen har fullmakt til å avslå en dispensasjon, men har ikke fullmakt til å gi tillatelse før fylkesmannen i det aktuelle fylket og eventuelle andre direkte berørte statlige eller regionale myndigheter har blitt hørt i saken.

Dersom fylkesmannen eller andre direkte berørte statlige eller regionale myndigheter ikke har innvendinger, kan kommunen gi tillatelse. Dersom en eller flere av ovennevnte høringsinstanser går imot at det gis tillatelse, skal fylkesmannen i det aktuelle fylket fatte vedtak i saken. Fylkesmannens vedtak kan påklages til Klima- og miljødepartementet. Kommunens vedtak kan påklages til Fylkesmannen i Oslo og Akershus.

Anlegg av nye stier og løyper krever tillatelse etter markaloven fra den eller de kommunene som stien/løypa ligger i. Anlegg av større løyper krever at det også blir utarbeidet reguleringsplan for tiltaket. Ved tvil om tiltaket krever reguleringsplan kan saken kreves avgjort av fylkesmannen.

Landbruksmeldingen og innstillingen 251 S til Stortinget

Nåværende stortingsmelding (2016 – 2017) Endringen og utvikling - En fremtidsrettet jordbruksproduksjon, viderefører de fire overordnede mål i landbrukspolitikken, som den forrige landbruksmeldingen Meld. St. 9 (2011-2012) Landbruks- og matpolitikken Velkommen til bords:

- Matsikkerhet
- Landbruk over hele landet
- Økt verdiskaping
- Bærekraftig landbruk med lavere utslipp av klimagasser

I innstillingen 251 S, vedtatt av Stortinget i april 2017, understrekes at jordbrukets viktigste oppgave er å produsere mat. Norske bønder produserer trygg mat av høy kvalitet, og at både dyre- og plantehelsen er god. Samtidig registreres at norsk jordbruk har utfordringer, for eksempel med å opprettholde bruken av jordbruksarealet og beiteressursene, sikre rekruttering til næring og opprettholde de marginale jordbruksområdene. Jordbruket bidrar til viktige fellesgoder, som for eksempel åpne kulturlandskap, trygg mat, matvareberedskap og bosetting i hele landet i tillegg til å produsere mat. De fleste av fellesgodene er unike for landbruket, og produksjonen skjer samtidig med produksjonen av ordinære landbruksvarer og -tjenester. Videre påpekes det i innstillingen at jordbruket er en langsiktig næring som krever forutsigbare rammevilkår. Norsk landbruk er mangfoldig med variert bruksstruktur, topografi og klima som skal ivareta en rekke ulike mål ut over det å produsere mat. Dette krever differensierte virkemidler som er tilpasset de ulike forutsetninger i de forskjellige deler av landet.

Innstillingen 251 S presiserer at de fire overordnede målene for landbrukspolitikken videreføres, men at målet om matsikkerhet skal omfatte både matsikkerhet og beredskap.

Regionalt miljøprogram

Regionalt miljøprogram skal gi en målretting av miljøinnsatsen i jordbruket ut over det som oppnås med nasjonale ordninger, og det er et mål å synliggjøre miljøinnsatsen. De viktigste miljøtemaene er:

- Avrenning fra jordbruket til vassdrag og kyst
- Riktig bruk av plantevernmidler
- Kulturlandskap
- Biologisk mangfold
- Kulturminner og kulturmiljøer
- Friluftsliv og tilgjengelighet

Miljøvirkemidler

Naturmangfoldloven omfatter all natur og alle sektorer som forvalter natur eller som tar beslutninger med konsekvenser for naturen. Loven er tverrgående, og utfyller særlovgivningen. Loven har derfor betydning for skjønnsutøvelse etter andre lover. Loven gjelder på land (inkludert innsjøer og vassdrag), og i sjø ut til grensen for sjøterritoriet, det vil si 12 nautiske mil.

Naturtyper og prioriterte arter

Det er opprettet en egen tilskuddsordning hvor grunneiere, kommuner, organisasjoner og andre kan søke fylkesmannen om midler til skjøtsel og andre tiltak for utvalgte naturtyper. I tillegg kan det være aktuelt å målrette bruk av andre sektorers, herunder landbruksforvaltningens, egne virkemidler og støtteordninger for å sikre en best mulig ivaretagelse av arter. Det er også etablert en egen tilskuddsordning for aktiv skjøtsel og andre tiltak knyttet til prioriterte arter og deres økologiske funksjonsområder som grunneiere, rettighetshavere, kommuner og organisasjoner kan søke på.

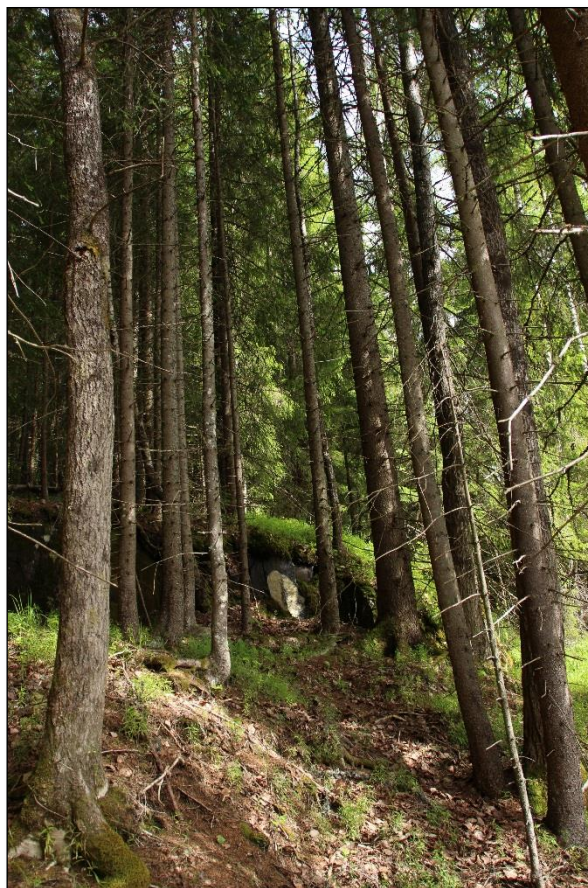

Foto 16: Østmarka, Bente Lise Dagenborg

Skjøtsel i verneområder

I en del tilfeller vil det være behov for skjøtselstiltak for å ivareta et verneområdes naturkvaliteter i samsvar med verneformålet. Skjøtselplanene retter seg konkret mot naturkvalitetene som finnes i området. Skjøtselstiltak kan som hovedregel bare gjennomføres i verneområder der menneskelig bruk er, eller har vært, styrende for utviklingen og hvor det å bevare kulturmark er en vesentlig del av verneformålet. For andre områder er skjøtsel normalt bare aktuelt der spesielle tiltak er nødvendig for å opprettholde verneverdiene. Restaurering av naturområder/verneområder regnes også som skjøtsel. Skjøtsel i verneområdene ligger godt til rette for et samarbeid mellom landbruket og miljøforvaltningen.

Kulturminnefondet

Norsk Kulturminnefond er et viktig virkemiddel for bevaring av privateide kulturminner. Kulturminnefondet er et lavterskeltilbud for private eiere av verneverdige kulturminner og skal styrke arbeidet med å bevare verneverdige kulturminner og bidra til at et mangfold av kulturminner og kulturmiljøer kan benyttes som grunnlag for framtidig opplevelse, kunnskap, utvikling og verdiskaping. Virkemidler i landbruket kan sammen med midler fra Kulturminnefondet bidra til en helhetlig istandsetting og skjøtsel av viktige kulturminner og kulturmiljøer i landbruket.

Landbrukets tiltaksstrategier

Landbrukets tiltaksstrategier for 2013-2016 gir føringer for prioritering og bruk av SMIL og NMSK midler til landbruket. Tiltaksstrategiene vedtas og rulleres hvert 4. år.

Tiltaksstrategiene skal understreke behovet ved, utfordring og målsetting for forurensning, kulturlandskap og skogbruk og de skal gi en prioritering mellom hovedtiltak i landbruket i forhold til målsetting.

Kommunene som samarbeider om Regionkontor landbruk har i politisk vedtak valgt å legge de enkelte kommuners tildelte midler i en samlet pott. På den måten vil det være lik forvaltningspraksis for søkerne i regionen, like vanskelig eller like lett å få innvilget søknaden.

Beredskapsplan – Landbruk

Planen utgjør en delplan til kommunenes ordinære beredskapsplan, kriseledelse og informasjon. Den gir en beskrivelse av hvordan eventuelle kriser i/for landbruket i regionen skal håndteres av kommunene. Grunnlaget for beredskapsplanen er ROS-analysen, (ROS Landbruk, 2014), som beskriver de potensielle krisene og vurderer deres risiko.

Kommuneplanen for Lørenskog

Kommuneplanen 2015 – 2026 ble vedtatt 11. 2.2015.

Lørenskog kommunes visjon forteller om noe kommunen skal være og i hvilken retning den ønsker å gå. Kommuneplanen slår fast Lørenskogs visjon «Sunn, grønn og mangfoldig». Kommunens arealstrategiske retningslinjer skal bygge oppunder denne visjonen. Disse hensynene skal vurderes og sikres i den kommunale forvaltningen, og skal synliggjøres i saksbehandling og planlegging.

Lørenskog skal være en grønn kommune, der naturgitte kvaliteter utnyttes og bevares. Det skal legges til rette for god adkomst til skog og vann, det skal være muligheter for friluftsliv, fysisk aktivitet og for gang- og sykkelbruk i hverdagen, både i tilknytning til natur og i de enkelte nærområdene. Ferdsel mellom ulike deler av kommunen skal være mulig uten bruk av bil. Arealplanlegging skal også ivareta befolkningens helse og barns oppvekstforhold. For landbruket spesielt fastslår planen et sterkt jordvern, bevaring av miljøverdier og at kulturlandskapet skal ivaretas. Kommuneplanen er tydelig på at klimaendringer påvirker matproduksjonen i Lørenskog og er med på å forsterker miljøutfordringer allerede i dag. Erosjon og forurensning fra landbruksområdene er viktig å følge opp lokalt, særlig med hensyn til Nitelva og Øyerens miljøtilstand.

Kommuneplanen legger også vekt på folkehelsearbeidet med helsefremmende tiltak og forebyggende tiltak, dette beskrives som tiltak som fremmer livskvalitet og mestring til tiltak som begrenser uønsket utvikling. Dette er områder som har betydning for tiltak knyttet til ordninger som «grønn omsorg» eller «inn på tunet» som er knyttet til landbruksbedrifter/-eiendommer.

Andre kommunedelplaner

Kommunens planarbeid foregår kontinuerlig. I dag er følgende kommunedelplaner vedtatt for Lørenskog:

- Helse- og omsorgsplan 2015 -2026
Utgangspunktet for planen er at helse- og omsorgssektoren må tenke nytt for hvordan kommunens innbyggere blir tilbudt helse- og omsorgstjenester. En hovedgrunn er at antall tjenestemottakere øker betydelig i årene som kommer. Behovet for endring i kommunalt tjenestetilbud er også tydeliggjort i ny melding til Stortinget «Morgendagens omsorg». Det utfordres kommunen til å ta i bruk ny kunnskap, metoder og se nye muligheter. Hensikten med utarbeiding av helse- og omsorgsplanen er å utvikle sektoren og tjenestene med utgangspunkt i ny kunnskap og kompetanse. Dette ved blant annet å utvikle nye metoder og løsninger, som bidrar til at innbyggerne opplever trygghet og i større grad mestrer eget liv og helse
- Temaplan for klima og energi 2016 – 2026
Lørenskog kommune skal vedta en revidert temaplan for klima og energi. Den viktigste miljøutfordringen Lørenskog er klimagassutslipp. Planen har som mål at kommunens arealplanlegging skal redusere transportbehovet og dermed CO₂-utslippene. Klimaplanens svar på disse utfordringene er et konsentrert og arealeffektivt utbyggingsmønster. I tillegg kommer miljøutfordringer som vannforurensning, tap av biologisk mangfold og på sikt kan vi se økt press på dyrka mark, kulturlandskap og friluftsområder.
- Planprogram – sektorplan for kultur 2016 – 2019
Sektorplanen har et langsiktig perspektiv (fire år) med omtale av kulturpolitiske mål, satsinger og initiativ (tiltak) som skal bidra til ønsket utvikling i perioden 2016-2019. Sektorplanen vil både være et «bindeledd» mellom kommuneplanen og økonomiplanen, og være førende for eventuelle temaplaner på kulturområdet. Sektorplan for Kultur grenser opp mot to kommunedelplaner på kulturområdet. Dette er kommunedelplan for bevaring og forvaltning av kulturminner, kulturmiljøer og kulturlandskap i Lørenskog kommune, og kommunedelplan for idrett og friluftsliv.
- Kommunedelplan for idrett og friluftsliv 2014 – 2017
Målet med kommunedelplanen for idrett og friluftsliv er at kommunen i samarbeid med ulike brukergrupper skal få en oversikt over behovene for anlegg og områder for fysisk aktivitet, idrett og friluftsliv. Det er disse behovene for fremtidig utbygging som skal prioriteres og danne grunnlaget for bevilgninger og arealplanleggingen de kommende år. I tillegg er formålet med planen at den skal motivere til samarbeid om utarbeidelse av en mer helhetlig politikk for fysisk aktivitet og folkehelse i kommunen.
- Kommunedelplan for bevaring og forvaltning av kulturminner, kulturmiljøer og kulturlandskap (forslag juni 2014)
Kommunedelplan for bevaring og forvaltning av kulturminner, kulturmiljøer og kulturlandskap i Lørenskog kommune ble vedtatt av kommunestyret i 2006. I planen står det at man hvert fjerde år bør foreta en vurdering om det er behov for revidering av planen. Kulturminneplanen skal brukes som et av grunnlagene når det utarbeides reguleringsplaner for bruk av areal i Lørenskog kommune. Planen vil være retningsgivende i forhold til arealbruk, og interesser i kulturminneplanen vil bli vurdert opp mot andre interesser i området når en reguleringsplan skal utarbeides. Det har siden 2006 vært en stor regulerings- og utbyggingsaktivitet i kommunen. Lørenskog kommunes kommuneplan er under utarbeidelse. Rulleringen av kulturminnevernplanen må sees i sammenheng med denne prosessen. Mange av kommunens kulturminner ligger på private landbrukseiendommer. Det er en viktig utfordring å sikre at disse kulturminnene blir godt ivaretatt. Det er derfor viktig at kulturminneplanen og landbruksplanen er samkjørte på dette området.

LØRENSKOG KOMMUNE

Hasselveien 6, Postboks 304, 1471 Lørenskog
Telefon: 67 93 40 00 Faks: 67 93 40 01
postmottak@lorenskog.kommune.no
www.lorenskog.kommune.no